

Zdravje naših dedov pred 80 leti (Konec)

RANOCELNIKI POLAGOMA ODMIRAJO

V letu 1890 je bilo na Kranjskem 50 doktorjev medicine in 27 ranocelnikov, skupaj torej 77 zdravnikov. Od teh je imelo svoj sedež v Ljubljani 25 doktorjev in 5 ranocelnikov. Med doktorji medicine je bilo 14 nameščenih od države za sanitetno službo; od občin, okrajev in od dežele je bilo za bolniške zdravnike nameščenih 6, zunaj bolnišnice 4 in 11 za sanitetno službo in zdravljenje obnem; doktorjev medicine, ki niso bili nameščeni, je bilo v vsej deželi samo 11, od teh jih je odpadlo na Ljubljano 9. Od 27 ranocelnikov jih je bivalo na deželi 17 in so opravljali službo zdravnikov zdravstvenih občin.

V razmerju s številom prebivalstva je leta 1890 prišlo poprečno na enega zdravnika 6490 prebivalcev. Nekateri okoliši so bili še prav slabo oskrbljeni z zdravniki in je moral en sam zdravnik oskrbovati tudi nad 12.000 ljudi. Poročevalec se pritožuje, da se zdravniki množe le v glavnem deželnem mestu, kjer pride en zdravnik na 1000 prebivalcev, »pri tem pa ni upoštevano sorazmerno pomembno število c. kr. vojaških zdravnikov, od katerih mnogi tudi opravljajo prakso med civilnim prebivalstvom«.

Da je bilo na Kranjskem slabo preskrbljeno z zdravniki, nam pokaže tudi primerjava z drugimi deželami, ki jo navaja poročilo za leto 1888. Takrat je bilo v Avstriji povprečje na 3043 prebivalcev en zdravnik, na Kranjskem pa to leto 5913 prebivalcev na enega zdravnika. Sosednje dežele s slovenskim prebivalstvom so imele na 1 zdravnika takrat: Štajerska 2276, Koroška 3225, Goriška 4555, Trst z okolico pa 1403 prebivalce.

Poleg zdravnikov so bili takratni zdravstveni delavci še babice in lekar-narji.

NEZADOVOLJIVA BABIŠKA SLUŽBA — TEŽAVE Z BABIŠKO SLUŽBO

Babic je bilo na Kranjskem leta 1890 skupaj 354, med temi je bila le ena državna, 253 pa je bilo nameščenih od dežele, okrajev in občin; zasebnih babic je bilo torej 100. Babic je bilo takrat očitno premalo in poročilo pravi, da je temu vzrok »ponajveč v majhni donosnosti prakse, katero jim često uspešno kvarijo mazačke, ki so tukaj močno zastopane. Tudi za plačilo, ki ga babice prejema-jo od občin, ali pravilneje iz okrajnih blagajn, moramo reči, da je premajhno, čeprav je letno sedaj v veliki večini primerov določeno na 50 gol-dinarjev. V uvodu k poročilu pa je deželni sanitetni referent navajal, da bi bili morali obenem z zdravstvenimi občinami urediti tudi vprašanje o številu, sedežih in plačah babic. Sedaj je zaradi majhnih prejemkov babiški poklic samo priložnostna stranska zaposlitev. Zato se za to službo »zanimajo samo neizobražene kmečke ženske, ki večkrat ne znajo brati in pisati ali pa le

malo. Zato je iluzorno, da bi se mogli zanesti na pravilnost tabel o porodih, — če že ne mislimo na to, kako so prizadete zaradi tega porodnice in otročnice».

Javnih lekarn je bilo v celoti 20, v teh so leta 1890 našeli 9 diplomiranih in 4 nediplomirane asistente ter 9 učencev. Zdravniki so poleg tega vzdrževali sami še 26 hišnih lekarn. Oskrba z zdravili je bila tudi za takratni čas slaba, saj so bile slabše razmere samo še v Galiciji in Bukovini, pri vseh sosednjih deželah pa boljše.

VEČ HIRALNIC KOT BOLNIŠNIC

Poročilo o bolniški službi se pričinja z naslednjim uvodom: »Glede bolnišnic ni ta čas, enako kot v letu 1881, ko je bilo objavljeno zadnje tako poročilo, stanje nič dosti boljše in tisto, kar je bilo takrat povedano, velja z malimi spremembami še danes.«

»Za vso deželo je ena sama splošna bolnišnica (splošna bolnišnica v Ljubljani) in osem zasebnih (nejavnih) bolniških zavodov, vendar pa med temi zasluži ime bolnišnice samo tista v Ljubljani in kvečjemu še bolnišnica Bratovske skladnice v Zagorju, medtem ko moramo druge šteti med hiralnice.«

Poročilo napove, da bo dežela kmalu dobila »novo bolnišnico, ki bo ustrezala vsem modernim zahtevam in bo postavljena po paviljonskem sistemu.« Takratna bolnišnica je bila v predelanem bivšem samostanu in je stala na Ajdovščini, približno na kraju, kjer je sedaj »Slovenija-šport«. Imela je 7 oddelkov.

Čprav poročilo pove, da so bile druge postelje namenjene predvsem hiralcem, jih vendarle obravnava kot bolniške postelje in daje naslednji pregled bolniških postelj:

Splošna bolnišnica Ljubljana	341
Bolnišnica sv. Jožefa	180
Elizabetina otroška bolnišnica	30
Občinska bolnišnica v Postojni	6
Okrajna bolnišnica v Kočevju	24
Obratna bolnišnica v Zagorju	12
C. kr. obratna bolnišnica v Idriji	10
Bolnišnica dr. L. Tomana v Kamni gorici	4
Mestna zasilna bolnišnica Novo mesto	9
Skupaj postelj:	616

Na podlagi tega števila postelj je poročevalec tudi izračunal, da je bilo leta 1890 na 1000 prebivalcev zdravljenih v bolnišnicah 9 oseb (danes nad 130) in da je za 779 (danes za 135) prebivalcev bila na razpolago ena postelja. Tudi takrat je bila dežela Kranjska med najbolj zaostalimi glede oskrbe z bolniškimi posteljami.

V teh bolnišnicah se je zdravilo na leto okrog 4000 oseb, med njimi pa je bilo dosti več moških kot žensk, čprav je bilo razmerje v številu prebivalstva na 1000 moških: 1096 žensk. Poprečni stroški zdravljenja v splošni bolnišnici v Ljubljani so znašali 1890. leta 66,9 krajcarjev. Pristojbine za en bolniški oskrbni dan pa so bile takrat: za III. razred 70 krajcarjev, za II. razred 1,60 goldinarja, za I. razred 2,50 goldinarja. Bolnišnica po tem podatku ni poslovala z izgubo.

Zanimiv in značilen za takratne zdravstvene razmere je tudi podatek o odpuščenih bolnikih (l. 1890 — 4014, Ljubljana):

odpuščenih zdravih	59%
odpuščenih v zboljšanem stanju	19%
neozdravljenih	12%
umrlih	10%

(Sedaj umre od hospitaliziranih bolnikov okrog 1,5%.)

Težave z zdravljenjem duševnih bolnikov je poročevalec popisal obširno. Naj navedemo samo nekaj podatkov. V bolnišnici (umobolnici) na Studencu se je zdravilo samo 38% duševnih bolnikov (1890), 533 duševnih bolnikov je bilo evidentiranih zunaj bolnišnice. Največ bolnikov je bilo v starosti 30 do 35 let (14,9%). Zanimiv je tudi podatek, da je bilo med duševnimi bolniki zunaj bolnišnice 41,83% takih, ki so bili duševno bolni od otroških let.

SKROMNI ZAČETKI PREVENTIVE

Deželni zdravstveni referent dr. Friderik Keesbacher je temu poročilu napisal uvodne besede. V le-teh omenja poleg novega zdravstvenega zakona, ki je začel odpravljati pomanjkanje zdravnikov, tudi novo poslopje za infekcijske bolezni, ki ima zavod za dezinfekcijo, povečanje »deželne blaznice«, začetke nove bolnišnice v Ljubljani, nov zavod za slepe in gluhoneme, delo za nove vodovode (6 okrajev), številna nova pokopališča z mrtvašnicami, ureditev zdravilišč na Bledu in v Toplicah, priprave za nameščanje šolskih zdravnikov. Graja predvsem brezbržnost ljudi za ukrepe proti kužnim boleznim, brezbržnost za napravo kanalizacij in greznic ter za oskrbo z zdravo pitno vodo. Oblasti poziva, da zgrade več bolnišnic in domove za stare in onemogle, da odpravijo »mazaštvo, ki je tod zelo razširjeno, in pa zlorabljanje žganja, in sicer oboje s pomočjo zakonitih predpisov«. Tako je opisal takratni »preventivni program«.

Svoj uvod pa je sklenil: »Kulturna slika naše domovine, ki je v teh vrsticah podana le v velikih in bežnih potezah, je po tem na splošno sposobna, da prijatelja domovine navda s precejšnjo mero zadovoljstva nad tem, kar je bilo doseženega v zadnjem desetletju.«

M. J.